

Училището като учеща се организация

“Вече не е достатъчно само задоволяването на всяко дете още от най-ранна възраст с определени знания, от които то ще може да черпи за бъдещето. Всеки един човек трябва да се научи, да учи през целия си живот, да умножава знанията си, да развива способностите и квалификациите си и да се приспособява към един променлив, комплексен и свързващ ни взаимно свят.”

Из Способността за учене: Нашето вродено богатство. Доклад на UNESCO за образованието през 21 век.

Промените в областта на българското образование имат сложен световен и национален фон. Трудният преход към отворени общества в Централна и Източна Европа и България се съчетава в глобален контекст по противоречив начин с настъплението на новите информационни и медийни технологии, със засилената международна мобилност на студенти и преподаватели, с променените отношения между елитарна и масова култура, с новите очаквания на пазара на кадрите, излизаци от училища. В резултат се трансформира самата образователна идея, - радикално се променя отношението между образование, изследване, социална мисия и учебен пазар, нов смисъл получава училищната автономия, променя се характера и йерархията на училищните институции, сътресения преживяват и самият манталитет на учителската общност, нагласите на учениците и на широката общественост към образованието. Темата за българското училище, неговото развитие и перспектива е изключително актуална от няколко аспекта:

- Образованието винаги е било приоритет и водеща мисия за българските правителства и при двата политически модела през XX век. Ето защо, независимо от прехода към пазарна икономика и икономическата криза през 90-те години на XX век у нас, българското образование не бе изтласкано на заден план в законодателно, медийно и обществено отношение;
- В съвременните условия на евроинтеграция и глобализация, училището е свързващ елемент, брънка от европейската мрежа за създаване на единство и хармония на Стария континент;

- Доброто и качествено образование на българските специалисти ще обезпечи изключително важното за икономиката ни навлизане на нови комуникационни, иновационни и други технологии на производство и индустрия.

В контекста на описаните промени, вече не е достатъчно училището да бъде обикновено място за получаване на знания. За да изпълни мисията си на организация, която учи и създава специалисти, българското училище трябва да посвети усилията си за постигането на следните цели:

- Да насърчава развитието на отговорно и етично поведение сред младото поколение;
- Да предостави възможности за обединяване на политическите и гражданските лидери от целия спектър на обществения и политически живот за дискутиране на възможни решения за решаване на проблемите на българското образование и в частност на българското училище;
- Да развие уменията и да повиши знанията на учениците за практическите механизми на демократичния процес;
- Да развие способността на учениците да участват в открит обществен диалог и дебат;
- Да разшири хоризонта на познание на учениците, като ги запознае със значимостта на глобалната перспектива и начините на функциониране на международните и европейските институции;
- Да предизвика стремеж към гражданско участие и обмен на идеи, като по този начин насърчи развитието на жизнено и динамично гражданско общество.

След средата на 90-те години, проблемът с адаптацията на българското средно училище (като нормативна база, като програми, технологически и административен ресурс) към образователните системи на страните - членки на Европейския съюз е най-сериозният въпрос пред политиката на българската държава в областта на образованието. В рамките на националната политика по уеднаквяването на образователните стандарти се извършиха сериозни и стратегически промени в системата на средното образование. С приемането през 1999 г. на *“Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план”* в общи линии приключи приемането на законодателния пакет, който регламентира реформата в българското средно училище. След като бяха изработени основните инструменти на реформата - държавни образователни изисквания за учебно съдържание, учебни програми за предметите от задължителната и профилираната подготовка, от есента на 2000 г. фактически започна нейното поэтапно прилагане в системата на средното образование с влизането в сила на новия учебен план. Важен компонент за формирането на училището като учеща организация е включването на нова предметна област като гражданското образование в програмите на българското

училище. Неговата цел е да разшири и фокусира знанието върху значимите проблеми на съвременността. Няма спор, че за съвременния българин един от най-важните аспекти на собствената му съвременност е свързан с евроинтеграцията. Ето защо изработването на инфраструктура за обучение по евроинтеграция в системата на българското средно училище (програми, учебни помагала, семинари за обучение на учители и др.) е сериозна инвестиция в няколко стратегически направления:

• системата на средното образование в най-голяма степен засяга непосредствено най-обемни части от гражданското общество. Ето защо влиянието върху нея няма как да не произвежда стабилен ресурс, който може активно да въздейства върху ценностите на гражданското общество и който може сравнително ясно да бъде идентифициран и забелязан;

• реформата в областта на средното образование е важен елемент от пакета критерии, които България трябва да покрие, за да участва ефективно в преговорите за членство в ЕС. Ето защо, подкрепата за образователните реформи, няма как да не бъде подкрепа за ефективната интеграция на България в европейските и евроатлантическите структури, за ефективната евроинтеграция на България; чрез реформиране на системата на образование, може да се говори за училището, не само като задължителна институция, но и като структура, която подготвя специалисти, развива мислене, парктически насоки, дава фундамент за бъдещи научни изследвания или кариера;

• Сложният и дълъг процес на интегриране на България към ЕС се нуждае от адекватна и дългосрочна подкрепа от страна на българското обществено мнение. Образователните институции в средното училище притежават ресурса да влияят в дългосрочна перспектива върху основните обществени ценности. Ето защо, обучението в училище трябва да се превърне и да се възприема като база, като подкрепа на процесите, които вървят в страната. Тоест, не е достатъчно обучителния процес да се разглежда като система за натрупване на хаотични знания. Училището трябва да поема отговорност и да дава знания, които са систематично свързани и предполагат развитие в бъдещ период.

В този смисъл, има редица проблеми, които стоят пред българското образование – от материално, техническо и друго естество. Като такива могат да се определят два основни:

Според сега действащите правила в един училищен клас са събрани деца от една и съща възраст, на които се предлага учебен материал, съобразен със средното развитие на способностите им. Основното противоречие е, че се предлага помощ на изоставащите деца, но не се прави нищо за децата, които могат да усвоят повече знания. Често те са пречка за учителя, тъй като бързо усвояват преподавания материал и след това просто скучаят и смущават реда в клас. Училището е призвано да развива способностите на всички деца и затова трябва да отдели нужното внимание и на високо надарените деца. Това най-лесно може да стане по два начина:

1. Чрез ускоряване на преподаването – по - ранно постъпване в училище, вземане на няколко класа за една учебна година или дори прескачане на някои класове. Спечеленото време трябва да се използва за придобиване на нови знания, а не за мързелуване. Тази форма на обучение е добра за надарените деца, понеже те могат да общуват с деца на тяхното ниво на умсвено развитие, независимо че са по-големи от тях.

2. Чрез обогатяване на учебното съдържание – разширяване и задълбочаване. Учениците могат да работят по различни проекти сами или в колектив с други надарени деца. За това е необходима гъвкава организация на учебния процес. Може детето да бъде освободено от някои учебни часове, когато да се занимава с отделен проект под наблюдението на учител – например в библиотеката или училищна лаборатория.

Така, едновременно, чрез запазване на добрите традиции в българското образование и чрез определени реформи по отношение на оптимизиране на учебния и възпитателен процес, българското училище може да заеме мястото в съвременното общество, което му се полага – като институция или организация, която възпитава и образова мобилни, конкурентноспособни и търсени специалисти.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Андреев, М., “Образование и общество”, С., 1998
2. Балкански, П., “Висше образование за европейци”, С., 1999
3. Балкански, П., “Обединена Европа и интеграцията във висшето образование”, С., 1999
4. Веррес, К., “Смяна на парадигмите. Наука. Образование. Управление”, С., 1997
5. Донкова, М., “Европейски уроци”, С., 2001
6. Закон за висшето образование, Обн. ДВ, бр. 112 от 27.12.1995 г., бр. 53 от 28.05.2002 г.
7. Закон за народната просвета, Обн. ДВ, бр. 86 от 18.10.1991 г., бр. 29 от 31.03.2003 г.

Вайденфелд, В., “Европа от А до Я”, С., 1999